

Arkistojen kätköistä

Kertomus matkastani Repolan pitäjään syksyllä vuonna 1918

Kihlakunnantuomari **Viljo Puustinen** (1888-1971) toimi vuosina 1918-19 senaatin yhteyteen perustetun Itä-Karjalan toimituskunnan hallinto- ja oikeusosaston päällikkönä. Tultuaan valituksi tähän tehtävään hän teki useita virka- ja tarkastusmatkoja eri puolille Karjalaa. - Oheisena julkaisemme Viljo Puustisen kertomuksen matkasta Repolaan syys-lokakuussa vuonna 1918. - Todettakoon selvennyksenä, että Repola oli pitäjäkokouksen päätöksellä 2. - 3. elokuuta 1918 päättänyt liittyä Suomeen. Päätös vahvistettiin 31.8 pidetyssä yleisessä pitäjäkokouksessa.

Tuomari Viljo Puustinen oli Karjalan Sivistysseuran jäsen v:sta 1917 lähtien, toimi seuran sihteerinä ja oli johtokunnan jäsenenä vv. 1930-36. Hänen poikansa - viime kesänä keskuudestamme poistunut Jorma - seurasi isänsä jälkiä sivistysseuran aktiivisena toimihenkilönä.

Saamani luvan perusteella läksin 27 p:nä syyskuuta 1918 virkamatkalle Repolan kuntaan järjestämään siellä kunnallis- ja muuta siviilihallintoa sekä muutenkin ottamaan selvää sikkäläisen kansan tarpeista ja toivomuksista.

Mitä ensinnäkin tulee maatkaan Lieksan rautatieasemalta Repolaan, oli maantie ensimmäiseen Pankajärven majataloon kovin huonossa kunnossa. Sensijaan tie sieltä edelleen Nurmijärven majataloon kulkee enimmäkseen kivia kangasmaita myöten ja oli kohtalaisen hyvää. Tie Suomen ja Venäjän rajaan saakka oli sensijaan erittäin sukoehdisa siksi huonoa, ettei voinut ajaa hevosella juosten. Tuon tuostakin tiellä oli niin suuria ja syviä kuoppia niin, että päiväseinkin aikaan oli tarjolla vaara kaatua, vaikka kuinka olisi kierrateltty.

Tie rajalta eteenpäin ei ollut juuri sen parempaa, mutta sitä oli toisin paikoin korjailtu välttävään kuntoon. Erittäinkin suopaikat oli kuitenkin jo alun pitäen tehty sillä tapaa, ettei niitä ilman perinpohjaista korjausta voi saada kunnolliseksi tai edes välttäväksi. Tien tulin tuntemaan mitä täydellisimmin, kun kuljin matkan osittain autolla, osittain hevosella erilaisin ajoneuvoin ja osittain jalan.

Kulkua Repolaan vaikeuttaa se, että mainittu Nurmijärven majatalo on viimeinen ja vaikka sieltä saakin hevosen aivan lähellä rajaa tällä puolen sijaitsevaan Kivivaaran taloon, niin kyydin saaminen edelleen on hyvin vaikeaa. Tosin Kivi-

vaaran talossa ja noin parin kilometrin päässä olevassa toisessa talossa on kummassakin yksi hevonen, mutta kun liikettä on paljon, on aivan sattuman varassa, josko hevonen on kotosalla ja jos onkin, siitä voi joutua maksamaan monin kerroin tavallisen kyytitaksan.

Repolan pitäjässäkään ei tälle välille ainakaan toistaiseksi ole onnistuttu saamaan majataloja, joten noin 90 kilometrin voi joutua pahimmassa tapauksessa jalkaisin taivaltamaan. Mitä muihin maanteihin Repolan kunnassa tulee, niin on Repolan ja Lentieran väli äskeisen korjauksen jälkeen jokseenkin hyvässä kunnossa ja tie Repolasta Omeliaan välttävä, vaikkakin kapea kylätie. Kaikki muut tiet ovat korjauksen tarpeessa. Hätäaputoina kunta onkin päättänyt korjauttaa entisiä teitä ja rakennuttaa uusia, mikäli siihen, jos kunta saa varoja, on tilaisuutta.

Repolassa ollessani järjestettiin kunnan hallinto Suomessa voimassa olevan kunnallishallinnon mukaan kuitenkin erinäisin ennalta määrättyin poikkeuksin. Asianomaiset virastot ja viranomaiset aloittivat heti toimintansa. Niinkään tein erityisen matkan - perehtyäkseni lähemmin paikallisiin oloihin - Virran, Omelian, Roukkulan ja Saarenpään kyliin.

Kun hallat olivat vieneet melkein kaiken viljan ja perunat, kalansaalis kylmien ilmojen vuoksi erityisen huono ja marja- ja sienisato heikko, niin kunta on jokseenkin kurjassa tilassa elintarpeihin nähden,

Repolan sairaala, jossa suomalaiset suojelujoukot ja esikunta olivat majoittuneet.

ellei niitä saada ulkoapäin. Paita viljaa olisi mielestäni kunnan toimitettava perunoita ja nautintoaineita kuten sokeria tai sakariinia, teetä ja tupakkaa. Koska näitä aineita, joita ennen on kuljetettu Venäjältä, jaetaan Suomessa, niin oli paikkakuntalaisten toivomuksena, ettei heitä jätettäisi huonompaan asemaan kuin muuta Suomea. Toivomuksensa perusteeksi he huomauttivat, että Repolan kunnahan on yhtä Suomea ja että heillä siis oli oikeuskin saada elintarvikkeita ym. Valaistusaineita siellä vielä on, mutta pienet varastot eivät riitä pitkälle. Karbidilamppujen käyttöä voisi siellä mielestäni ryhtyä levittämään yhtä hyvin kuin täälläkin ja, sivumennen mainiten, eräät paikkakuntalaiset nimenomaan odottavatkin, että myös Repolaan toimitettaisiin tätä valaistusainetta lampputa ja muita tarpeellisia välineitä.

Matkalla pistää ennen kaikkea silmään viljelyksien niukuus. Koko kylällä saattaa viljelystä niin vähän, että melkein päittäisi yhden tai kahden tavallisen talon pelloiksi. Vasta aivan viime aikoina eräissä kylissä ja semminkin juuri sellaisissa, joissa on tapahtunut tilusten jako, on havaittavissa jossakin määrin uutisviljelyksiä. Heinämaat ovat tavallisesti

suoniittyjä, joista saadaan niukalti lahaa heinää.

Saamieni tietojen mukaan on jako toimitettu loppuun ainoastaan Lusman, Koropin, Tuulivaaran, Kolvasjärven, Omelian, Luovutsaaren, Suulaansaaren ja Pieningän kylissä. Eräissä toisissa kylissä jako oli tosin pantu alkuun, mutta se oli soten takia keskeytynyt. Jaossa on annettu paitsi peltoja ja heinämaita myös jonkin verran metsää. Jotta asukkaat eivät joutuisi tilattomiksi, Repolan kunta on yleisessä kokouksessaan 3 p:nä elokuuta 1918 päättänyt, ettei yksityinen saa myydä metsää ilman kunnan lupaa ja että maan myyminen ja lahjoittaminen kielletään kokonaan.

Edellisestä selvenee, että maanviljelys kaipaisi kipeästi korjausta, ennenkuin sen voi saada edes välttävään kuntoon. Kunnan pohjoiseen asemaan nähden ja ainakin siksi, kunnes viljelyksien lähellä olevat suuret suot tulevat kuivatuiksi, on luonnollisesti pantavaa pääpaino heinän ja rehun viljelylle karjanhoitoa varten.

Nykyisin pidetään tavallisesti vain kaksi tai kolme lehmää, joskus neljä ja harvoin enemmän, lampaita ja sikoja jokin määrä, mutta kanoja ainoastaan harvassa poikkeustapauksessa.

Repolan kylien edustajat kunnantalon edustalla 31.8.1918. Tämä kokous teki yöllä klo 12 päätöksen katkaista suhteet Venäjän kanssa ja liittyä Suomeen.

Suurenmoisena apuna yksityisille ovat laajat metsät. Niitä on erityisellä luvalla tähän saakka myynyt kukin kyläkunta ja sitten valtion otettua osuutensa rahat on jaettu asukkaiden kesken. Sitäpaitsi metsätyöt ovat koko talven ajan suurena tulolähteenä. Nytkin kansa toivoo, että hätäaputoimaa ryhdyttäisiin metsätöihin ja lisäksi, niin kauan kuin käy laatuun, myös teettäisiin maanteitä.

Joka tapauksessa Repolaan olisi aivan välttämättä saatava sopivia hätäaputoimia. Se osoitaisi toisille myös rajakunnille, että Suomi huolehtii kuntalaisten aineellisestakin toimeentulosta. Tämähän sitä paitsi on kaikkein tärkein seikka itäkarjalaisille; sivistyspyrinnöt ovat tähän verrattuna ainoastaan toisarvoisia. Tosin sivistystä ja henkistä herätystäkin he tarvitsevat huolimatta siitä, että kouluja on jokaisessa suuremmissa kylässä ja 2 340 henkeä varten neljä pappia. Mielestäni kunta tulisi toimeen hyvinkin kahdella papilla, vaikkakin matkat ovat pitkät ja hankalat.

Repolan kylään on rakennettu suuri, kaksikerroksinen sairaala, mutta se on jäänyt keskeneräiseksi. Kun lääkärikin kohta sodan alussa oli muuttanut pois, kuntaan on jäänyt ainoastaan väliskäri, joka ei kuulemani mukaan huolehdi yhtään kuntalaisten tarpeista, vaikka kunta maksaa hänelle palkkaa 300 markkaa kuukaudessa. Nykyisin siellä on tila-

päisesti toiminut kaksi suomalaista sairaanhoitajataria. Kun kuitenkin espanjantauti ja punatauti raivoavat siellä aivan yleisesti, olisi mielestäni aivan välttämätöntä saada sairashuone kuntoon sekä lääkäri, sairaanhoitajattaria ja lääkkeitä eri paikkoihin kuntaa.

Kansan yleinen mieliala tuntui olevan toiveikas, vaikka lei-

pähuolet ja epävarmuus tulevaisuudesta löivät kaikkialle raskaan leimansa. Yleensä kaikki kuitenkin tuntuivat toivovan parempia päiviä vast'edes, vaikkakaan se aika ei heti olisi läsnä. Muuten täysin karjalaisella luonteella käy - totta kyllä - odottaminen kovin raskaaksi.

Lokakuun 14. p:nä pidin pitäjässä ensimmäiset käräjät.

Samana päivänä lähdettiin sitten paluumatkalle, aluksi veneellä Kiimavaaraan ja sitten hevosella Lentieran kylään. Täältä taas veneellä Kipon kylän ohi Lieksajokea myöten Uramovaaran rantaan Pielisjärven pitäjässä ja edelleen aluksi jalan, sitten hevosella Lieksan rautatieasemalle ja edelleen rautateitse Helsinkiin, jonne

Repolan ensimmäisen omakielisen kansakoulun avajaiset 1.pnä syyskuuta 1918.

saavuin 21 p:nä lokakuuta. Matka kesti siis vajaan kuukauden.

Mielestäni on liikaa moitittu erittäin repolalaisia siitä, että he ovat niin valmiit anomaan apua, mutta on huomattava, että siellä kaikki parannukset on aloitettava alusta ja niin muodoin menot ovat tavallista suuremmat. Tuo kyläyhteiskuntajärjestelmä on painanut syvän leimansa kansan mieleen ja siitä johtuu, että kaikissa asioissa toimitaan yhteisesti, kaikki huolet ja surut yhteisesti keitetään. Joka tapauksessa heissä tuntuu olevan hyvää tahtoa ja suurta innostusta omasta puolestaan koittaa parhaansa asioiden auttamiseksi ja järjestämiseksi. Jos ei vain ulkopäin kansaa kiihottettaisi, niin kyllä sen syvimpänä toiveena on saada rauhassa aloittaa ja kehittää yrityksien parempiin oloihin.

Helsingissä, marraskuun 12 p:nä 1918

VILJO PUUSTINEN

Suomeen liittymiskokouksen puheenjohtajat (kesk.) ja sihteeri (sivuilla) vasemmalta: F. Netsäinen (venäjänkiel. pk), N. Kyöttinen, G. Grigorjeff ja P. Höttönen (suomenkiel. pk.). (kuvat: W.Sario).

Muujärvi, tärkeä kievarikylä valtatievarrella

Vanha kulkutie Suomesta Karjalaan alkoi Lieksasta ja kulki Tuulivaaran ja Kolvasjärven kautta Repolaan, sieltä edelleen Omelien kylän läpi Muujärvelle, josta tie jatkui Tiiksjärven kautta Rukajärvelle. Täältä pääsi sitten Poventsaan ja Sunkuunkin asti.

Vuoden 1850 henkikirjoituslaskennan mukaan kylässä oli 53 asukasta.

8 vuotta myöhemmin asukasmäärä oli 63, ja vuosisadan vaihduttua v. 1904 heitä oli jo 95.

Kyydit ja kievarit

Pekka Kyöttinen on kertonut Maiju Keynäälle, että Omelien kylästä oli kolmenlaisia kyytejä: "lyhyitä" Pläkkäjänkylään ja Virrankylään (3-8 virstaa), "puolipitkiä" Repolan kirkonkylään, Haukasaareen, Saarenpään ja Roukkulaan (15-20 virstaa) ja "pitkiä" kyyti Muujärveen (37 virstaa). Kaksi lyhyttä kyytiä vastasi yhtä puolipitkiä, kaksi puolipitkiä yhtä pitkiä kyytiä.

Eri talojen suorittamat kyydit merkittiin kyytisauvaan eli podvota-sauvaan, joka kiersi talosta taloon kyytivelvollis-

suuksien mukana. Pitkä kyyti merkittiin poikkiviivalla kolmelle perättäiselle särmälle, puolipitkä kahdelle ja lyhyt yhdelle särmälle.

Sauva joutui automaattisesti talosta toiseen perinnäistavan mukaan.

Omelien kylässä se useimmiten oli kylän kymmenikan luona. (Kylän kymmenikan eli jessatskoin kyläläiset valitsivat vuodeksi kerrallaan. Hän oli tavallaan poliisin apulainen. Virka oli palkaton ja siitä ei voinut kieltäytyä. Oli mahdollista kuitenkin palkata toinen sijaisekseen). Sauvan talossa-oloaika riippui verollepanosta: mitä suurempi vero sitä pidempi aika.

Oljo Samulinen on kertonut muistelmissaan laveasti Karjalan kyyditysoloista ja -velvollisuuksista. Kyytilaitoksia olivat ns. "Zemstvon kyytiasemat" (Zemskaja stantsija) ja "Mieron kyytiasemat" (Mirskaja stantsie). Jälkimmäinen tarkoitti kyläyhteisöjen rasitteena olevaa kyyditysjärjestelmää josta vastasi määrätty kylä tai useampien pienien kylien muodostama yhteisö.

Niinpä Muujärven jälkeen ensimmäinen kylä Rukajärvensä oli Tiiksjärvi, jonka kyyditysjärjestelmän kustannuksiin osallistui myös Suurijärven kylä. Tiiksjärvestä oli Muujärveen matkaa 27 virstaa.

Zemstvon ja Mieron kyytiasemat olivat tavallisesti yhdistetyt samaan kestikievariin, joka kyydin lisäksi tarjosi majoituksen ja ruuan. Talvikelillä kyydittävä kuljetettiin hevosen vetämässä reessä, kesällä hän istui hevosen selässä satulassa ja saattomies kulki jäljessä pitäen usein hevosen hännästä kiinni. Kesäisin kyydittävät kuljetettiin soutuveneellä mm. Omeliesta Saarenpään ja Roukkulaan. Metsäherrojen kyydin määränpää oli usein venekyydin takana, kun teitä ei ollut.

Muujärvi, kylä salomailla

Muujärvi sijaitsi Repolasta Rukajärvelle johtavan tien varrella vedenjakajan itäpuolella. Järven vedet laskevat Muujokea myöten Tsirkkakemiin ja Kemijokea myöten edelleen Vienan mereen. Naapurikylät olivat kaukana, Omelie 37:n ja

Rukajärven puolella Tiiksjärvi 27:n virstan päässä. Muujärven kestikievari oli Ipatissa, ja siellä oli aina kaksi hevosta valmiina kuljettamaan matkalaisia. Talossa oli myös kylän ainoa kauppa.

Ipatin talosta on kotoisin Kajaanissa asuva, vireä ja hyvämuistinen 93 vuotta täyttänyt Anni Väisänen. Hän on kertonut Muujärven taloista ja niiden asukkaista.

Repolasta tultaessa ensimmäinen talo oikealla oli Levon talo, toinen Makin ja kolmas Sergein talo. Tämän jälkeen tie haarautuu, vasemmalle lähtee tie Tiiksjärveen. Heti tienhaaran jälkeen oli koulu tien vasemmalla puolella.

Jatkettaessa tietä suoraan Sergein talon ohitse jää tien vasemmalle puolelle kuusi taloa Muujärven ranalle: Ontroponan talo, Ontropona Jegoroffin talo, sitten Mikin, Iivanan ja Biegloin talot ja viimeisenä Ipatin talo. Biegloin talon ja tien välissä on kylän tsasouna. Tien toisella puolen Ipatia vastapäätä oli vielä Timon talo.

Kylässä oli kymmenen taloa, niissä eli Iivo Härkösen talo- ja asukasluettelon mukaan siis 95 asukasta vuonna 1904.